

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยและลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัย ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2536 สำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร

2.1 การเลือกตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัยในประเทศไทย มีรายละเอียดของการเลือกตัวอย่างและรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกกระทรวง 5 แห่ง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายคือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงอุตสาหกรรม

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกกรมหรือหน่วยงานที่เทียบเท่ากรมและรัฐวิสาหกิจใน แต่ละกระทรวงที่ตกเป็นตัวอย่าง กระทรวงละ 2 กรม และ 1 หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. สำนักนายกรัฐมนตรี

- 1.1 สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 1.2 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
- 1.3 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

2. กระทรวงการคลัง

- 2.1 สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง
- 2.2 กรมศุลกากร
- 2.3 โรงงานยาสูบ

3. กระทรวงมหาดไทย

- 3.1 กรมราชทัณฑ์
- 3.2 สำนักผังเมือง
- 3.3 การเคหะแห่งชาติ

4. กระทรวงสาธารณสุข

- 4.1 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- 4.2 กรมควบคุมโรคติดต่อ
- 4.3 องค์การเภสัชกรรม

5. กระทรวงอุตสาหกรรม

- 5.1 กรมโรงงานอุตสาหกรรม
- 5.2 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
- 5.3 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 ในแต่ละกรมได้คัดเลือก 3 กองหรือฝ่าย (รัฐวิสาหกิจ) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

ขั้นตอนที่ 4 แจกแบบฟอร์มให้ข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจทุกคนในกองที่ตกเป็นตัวอย่างเพื่อกรอกข้อมูลเบื้องต้น คือ ชื่อ - นามสกุล อายุ บิดา/มารดามีชีวิตอยู่หรือไม่ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตรที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 5 เมื่อได้รับแบบฟอร์มข้อมูลเบื้องต้นแล้ว สามารถคัดเลือกบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,449 คน คณะผู้วิจัยได้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของกองที่ตกเป็นตัวอย่างให้ช่วยมอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมไว้ เมื่อบุคคลเหล่านั้นตอบเสร็จแล้ว โดยคณะผู้วิจัยไปขอรับคืนตามวันที่ได้นัดหมายไว้ ทั้งนี้ได้รับแบบสอบถามคืนมา 1,154 เล่ม คิดเป็นอัตราการตอบร้อยละ 79.6 เป็นเพศชายร้อยละ 50.5 และเพศหญิงร้อยละ 49.5 (สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์, เกื้อ วงศ์บุญสิน และ วิพรรณ ประจวบเหมาะ รูปโฟโล 2536 : 2 - 3) สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบที่เป็นเพศหญิงที่มีมารดายังมีชีวิตอยู่และมีบุตร จึงมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 507 คน

2.2 ข้อจำกัดของข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดานั้นได้ใช้ข้อมูลจากโครงการการศึกษาความสัมพันธ์ของประชากร 3 วัย ในประเทศไทย โดยมีแบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้นเพื่อให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเอง ซึ่งข้อคำถามมีเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. มีตัวแปรไม่ครบตามที่ต้องการใช้ในการศึกษา เนื่องจากในแบบสอบถามไม่ได้ถามเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการทราบ เช่น รายได้ของครอบครัวบุตรโดยที่ข้อคำถามไม่ได้ให้ผู้ตอบระบุจำนวนเงินโดยละเอียด แต่มีคำตอบไว้ล่วงหน้าโดยแบ่งออกเป็นช่วงของรายได้ให้ผู้ตอบเลือก ดังนั้นจึงได้ใช้ข้อมูลรายได้ของบุตรสาวและรายได้ของสามีบุตรสาวเป็นตัวแปรแทน

2. เนื่องจากการตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกแบบสอบถาม จึงทำให้ข้อมูลบางอย่างของผู้ตอบขาดหายไป อาจเป็นเพราะผู้ตอบไม่ยอมตอบหรือไม่เข้าใจคำถามชัดเจน เช่น รายได้ของสามีเป็นผลให้หน่วยในการวิเคราะห์ห้ลดจำนวนลง

3. กลุ่มประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแต่กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดาที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้อาจจะแตกต่างไปจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ

2.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

1. อายุของสตรี
2. จำนวนบุตรของสตรี
3. ระดับการศึกษาของสตรี
4. แบบแผนครอบครัวของสตรี
5. รายได้ของสตรี
6. รายได้ของสามีสตรี
7. ระดับงานของสตรี

ตัวแปรตาม

1. ความสนิทสนมกับมารดา
2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุตรสาวกับมารดา
3. ความเข้าใจของมารดาต่อบุตรสาว
4. ความเข้าใจของบุตรสาวต่อมารดา

2.4 นิยามศัพท์

1. สตรี หมายถึง บุตรสาวที่เป็นข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และมารดายังมีชีวิตอยู่

2. มารดา หมายถึง มารดาแท้ที่ยังมีชีวิตอยู่ของสตรี

3. อายุของสตรี หมายถึง อายุเต็มของสตรีเมื่อครบรอบวันเกิดครั้งสุดท้าย

4. จำนวนบุตรของสตรี หมายถึง จำนวนบุตรที่เกิดมามีชีวิตทั้งหมดของสตรี

5. ระดับการศึกษาของสตรี หมายถึง ระดับชั้นการศึกษาที่จบสูงสุดของสตรี

6. แบบแผนครอบครัว หมายถึง

6.1 แบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ประกอบด้วย สตรีหรือคู่สมรสของสตรี และบุตรของสตรี

6.2 แบบครอบครัวขยาย (Extended family) ประกอบด้วย สตรีหรือคู่สมรสของสตรี บุตรของสตรี บิดา/มารดา และญาติอื่น ๆ

7. รายได้ของสตรี หมายถึง รายได้ที่เกิดจากอาชีพหลักของสตรี

8. รายได้ของสามีสตรี หมายถึง รายได้ที่เกิดจากอาชีพหลักของสามีสตรี

9. ระดับงานของสตรี หมายถึง ข้าราชการระดับ 1-8 ลูกจ้างประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับ 1-9 และลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ

10. รูปแบบความสัมพันธ์กับมารดา แบ่งเป็น 4 แบบคือ

10.1 ความสนิทสนมกับมารดา

10.2 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุตรสาวกับมารดา

10.3 ความเข้าใจของมารดาที่มีต่อบุตรสาว

10.4 ความเข้าใจของบุตรสาวที่มีต่อมารดา

11. ความสัมพันธ์โดยรวม หมายถึง การหาค่าคะแนนเฉลี่ย ของคะแนนรวมทั้งหมดจากความสัมพันธ์ของ 4 แบบดังกล่าว โดยมีกรให้คะแนนในแต่ละแบบดังนี้

11.1 โดยรวมแล้วท่านคิดว่า ความสัมพันธ์ในขณะนี้ระหว่างท่านกับมารดาของท่านเป็นอย่างไร

ไม่มีความสนิทสนมกันเลย	ให้ค่า คะแนน	0
สนิทสนมกันน้อยมาก	ให้ค่าคะแนน	1
สนิทสนมกันปานกลาง	ให้ค่าคะแนน	2
สนิทสนมกันมาก/อย่างยิ่ง	ให้ค่าคะแนน	3

11.2 การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างท่านกับมารดาของท่าน เป็นที่เข้าใจกันดีเพียงไร

ไม่ดีเลย	ให้ค่าคะแนน	0
ไม่ค่อยดี	ให้ค่าคะแนน	1
พอใช้	ให้ค่าคะแนน	2
ดี	ให้ค่าคะแนน	3
ดีมาก/ดีเยี่ยม	ให้ค่าคะแนน	4

11.3 ในขณะนี้ท่านคิดว่า มารดาของท่านเข้าใจท่านดีเพียงไร

ไม่ดีเลย	ให้ค่าคะแนน	0
ไม่ค่อยดีนัก	ให้ค่าคะแนน	1
พอใช้ได้	ให้ค่าคะแนน	2
ดี	ให้ค่าคะแนน	3
ดีมาก/ดีเยี่ยม	ให้ค่าคะแนน	4

11.4 ท่านคิดว่าท่านมีความเข้าใจมารดาของท่านดีเพียงไร

ไม่ดีเลย	ให้ค่าคะแนน	0
ไม่ค่อยดีนัก	ให้ค่าคะแนน	1
พอใช้ได้	ให้ค่าคะแนน	2
ดี	ให้ค่าคะแนน	3
ดีมาก/ดีเยี่ยม	ให้ค่าคะแนน	4

2.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

1. วิเคราะห์ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดาโดยใช้ค่าสถิติ Tau-B และ
2. วิเคราะห์ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์โดยรวม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งหมดและค่าสถิติ F-Test

2.6 ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบ

ตารางที่ 1 นำเสนอลักษณะบางประการทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของสตรีที่เป็นตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้

(1) อายุของสตรี ได้แบ่งอายุของสตรีออกเป็น 5 กลุ่มคือ อายุ 20-29 ปี, 30-34 , 35-39 ปี, 40-44 ปี และ 45 ปีขึ้นไป ในกลุ่มผู้ตอบที่มีอายุ 35-39 ปี มีมากที่สุดคือ ร้อยละ 31.6 รองลงมาคือ กลุ่มผู้ตอบที่มีอายุ 30-34 ปี, 40-44 ปี และ 45 ปีขึ้นไป และ 20-29 ปี คือ ร้อยละ 22.9, 20.1, 16.4 และ 9.1 ตามลำดับ

(2) จำนวนบุตรของสตรีพบว่าสตรีมีบุตร 2 คน และ 1 คน มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 43.0 และ 42.2 ส่วนสตรีที่มีบุตร 3 คนขึ้นไป มีร้อยละ 14.0

(3) ระดับการศึกษาของสตรี เนื่องจากสตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นจึงมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงกล่าวคือ ร้อยละ 49.7 ของสตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี สตรีที่จบการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญา มีร้อยละ 40.2 ส่วนสตรีที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 10.2 และมีผู้ที่ไม่ได้ระบุระดับการศึกษาจำนวน 4 คน

(4) แบบแผนครอบครัวของสตรี พบว่า 2 ใน 3 ของสตรีอาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จึงมีแบบแผนครอบครัวเหมือนประชากรที่อาศัยในเมือง

(5) ระดับงานของสตรี ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นลูกจ้างประจำ พบว่า สตรีที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีร้อยละ 10.1 ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มที่ดำรงตำแหน่งระดับ 1-3 ซึ่งมีร้อยละ 25.8 ส่วนสตรีที่ทำงานในระดับ 4 - 5 มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.4 และสตรีที่ทำงานในระดับ 6 ขึ้นไป มีเพียง 1 ใน 4 หรือร้อยละ 25.8 และมีสตรีที่ไม่ได้ระบุระดับ จำนวน 41 คน

(6) รายได้ของสตรี ได้แบ่งรายได้ออกเป็น 3 กลุ่มคือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,000 บาท, 7,001 - 15,000 บาท และ 15,001 บาทขึ้นไป พบว่า สตรีที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้ 7,001 - 15,000 บาท (ร้อยละ 51.2) รองลงมาคือ สตรีที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7,000 บาท (ร้อยละ 27.6) และสตรีที่มีรายได้ 15,001 บาทขึ้นไป มีร้อยละ 21.1

(7) รายได้ของสามีสตรี ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 9,000 บาท, 9,001 - 25,000 บาท และ 25,001 บาทขึ้นไป พบว่า สตรีร้อยละ 22.8, 56.0 และ 21.3 ตามลำดับ ที่สามีมีรายได้ดังกล่าว ส่วนสตรีอีก 46 คนตอบว่า สามีไม่ได้ทำงานหรือไม่ทราบว่ามีรายได้เท่าใด

ตารางที่ 1 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	ร้อยละ
<u>อายุของสตรี</u>	
20 - 29 ปี	9.1
30 - 34 ปี	22.9
35 - 39 ปี	31.6
40 - 44 ปี	20.1
45 ปีขึ้นไป	16.4
รวม	100.0 (507)
<u>จำนวนบุตรของสตรี</u>	
1 คน	42.2
2 คน	43.8
3 คนขึ้นไป	14.0
รวม	100.0 (507)
<u>ระดับการศึกษาของสตรี</u>	
ต่ำกว่าอนุปริญญา	49.7
อนุปริญญา/ปริญญาตรี	40.2
สูงกว่าปริญญาตรี	10.1
รวม	100.0 (503)
<u>แบบแผนครอบครัวของสตรี</u>	
ครอบครัวเดี่ยว	65.5
ครอบครัวขยาย	34.5
รวม	100.0 (507)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	ร้อยละ
<u>ระดับงานของสตรี</u>	
ลูกจ้างประจำ	10.1
ระดับ 1-3	25.8
ระดับ 4-5	38.4
ระดับ 6 ขึ้นไป	25.8
รวม	100.0 (466)
<u>รายได้ของสตรี</u>	
น้อยกว่า 7,000 บาทหรือเท่ากับ	27.6
7,001 - 15,000 บาท	51.2
15,001 บาทขึ้นไป	21.1
รวม	100.0 (506)
<u>รายได้ของสามีสตรี</u>	
น้อยกว่า 9,000 บาทหรือเท่ากับ	22.8
9,001 - 25,000 บาท	56.0
25,001 บาทขึ้นไป	21.3
รวม	100.0 (461)

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดา

ข้อมูลในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดาซึ่งได้จากคำถาม 4 ข้อ คือ ความสนิทสนมระหว่างบุตรสาวกับมารดา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุตรสาวกับมารดา ความเข้าใจของมารดาที่มีต่อบุตรสาว และความเข้าใจของบุตรสาวที่มีต่อมารดา โดยมีรายละเอียดของแต่ละเรื่องดังนี้

(1) ความสนิทสนมระหว่างบุตรสาวกับมารดา พบว่า สตรีที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ มีความสนิทสนมกันกับมารดามากและสนิทสนมอย่างยิ่งถึงร้อยละ 62.8 ส่วนสนิทสนมปานกลาง สนิทสนมกันน้อยมาก และไม่มีความสนิทสนมกันเลย มีเพียงร้อยละ 32.2, 4.2 และ 0.8 ตามลำดับ

(2) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุตรสาวกับมารดาสตรี รายงานว่ามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมารดาเป็นอย่างดีถึงร้อยละ 45.8 ประมาณ 1 ใน 4 ตอบว่าดีมากหรือดีเยี่ยม ส่วนผู้ที่ตอบว่าพอใช้ได้ร้อยละ 24.1 มีเพียงร้อยละ 1.2 ที่ตอบว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมารดาไม่ดีเลย

(3) ความเข้าใจของมารดาที่มีต่อบุตรสาวนั้นพบว่าประมาณ 1 ใน 2 ของผู้ตอบประเมินว่ามารดาเข้าใจตนเองอยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับผู้ที่ประเมินว่าไม่ดีเลยและไม่ค่อยดีนัก มีเพียงร้อยละ 1.6 และ 7.0 ตามลำดับ

(4) ความเข้าใจของบุตรสาวที่มีต่อมารดา พบว่า เกินกว่าครึ่งหนึ่งของบุตรสาวคือ ร้อยละ 58.4 ตอบว่ามีความเข้าใจต่อมารดาในเกณฑ์ดี และมีเพียง 0.2 และ 3.2 ที่ตอบว่ามีความเข้าใจต่อมารดาไม่ดีเลยและไม่ค่อยดีนักตามลำดับ

ตารางที่ 2 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดา

ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดา	ร้อยละ
<u>ความสนิทสนมกับมารดา</u>	
ไม่มีความสนิทสนมกันเลย	0.8
สนิทสนมกันน้อยมาก	4.2
สนิทสนมกันปานกลาง	32.2
สนิทสนมกันมาก / อย่างยิ่ง	62.8
รวม	100.0 (507)
<u>การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุตรสาวกับมารดา</u>	
ไม่ดีเลย	1.2
ไม่ค่อยดี	3.6
พอใช้ได้	24.1
ดี	45.8
ดีมาก / ดีเยี่ยม	25.3
รวม	100.0 (502)
<u>ความเข้าใจของมารดาที่มีต่อบุตรสาว</u>	
ไม่ดีเลย	1.6
ไม่ค่อยดี	7.0
พอใช้ได้	24.2
ดี	49.6
ดีมาก / ดีเยี่ยม	17.6
รวม	100.0 (500)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรสาวกับมารดา	ร้อยละ
<u>ความเข้าใจของบุตรสาวที่มีต่อมารดา</u>	
ไม่ดีเลย	0.2
ไม่ค่อยดี	3.2
พอใช้ได้	12.0
ดี	58.4
ดีมาก / ดีเยี่ยม	26.1
รวม	100.0 (498)